

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
της 15ης Νοεμβρίου 2016¹

Υπόθεση C-4/16

J.D.

κατά

Prezes Urzędu Regulacji Energetyki

[αίτηση του Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο Βαρσοβίας, Πολωνία)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Περιβάλλον — Οδηγία 2009/28/EK — Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας — Υδροηλεκτρική ενέργεια — Έννοια — Ενέργεια παραγόμενη σε σταθμό υδροηλεκτρικής ενέργειας ευρισκόμενο στον τόπο απορρίψεως λυμάτων άλλης μονάδας»

1. Περιλαμβάνει ο όρος «ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές», κατά την οδηγία 2009/28/EK², την ενέργεια που παράγεται από σταθμό υδροηλεκτρικής ενέργειας ο οποίος αξιοποιεί τα χρησιμοποιημένα ύδατα που απορρίπτει τρίτος μη ασκών δραστηριότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας; Αυτό είναι συνοπτικά το ερώτημα που απευθύνει στο Δικαστήριο το αιτούν δικαστήριο, το οποίο αμφιβάλλει ως προς το εάν η ως άνω έννοια περιορίζεται στην ενέργεια που παράγεται από τη «φυσική» πτώση των επιφανειακών υδάτων.
2. Στις παρούσες προτάσεις θα υποστηρίξω ότι τόσο από το περιεχόμενο της οδηγίας 2009/28 όσο και από τους σκοπούς της συνάγεται ότι ο φυσικός ή τεχνητός χαρακτήρας της κοίτης από την οποία διέρχονται τα ύδατα των οποίων η πτώση αξιοποιείται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας δεν ασκεί επιρροή εφόσον δεν πρόκειται για ύδατα από σταθμούς με λειτουργία αντλήσεως.

¹ — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

² — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/EK και 2003/30/EK (ΕΕ 2009, L 140, σ. 16).

I – Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία 2009/28

3. Κατά την αιτιολογική σκέψη 1 της οδηγίας 2009/28:

«Ο έλεγχος της ευρωπαϊκής ενεργειακής κατανάλωσης καθώς και η αυξημένη χρήση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, σε συνδυασμό με την εξοικονόμηση ενέργειας και την αυξημένη ενεργειακή απόδοση, αποτελούν σημαντικές συνιστώσες της δέσμης μέτρων που απαιτήθηκαν για τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου [...]. Επίσης, αυτοί οι παράγοντες θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού, στην προώθηση της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας και στη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και περιφερειακής ανάπτυξης, ιδίως στις αγροτικές και τις απομονωμένες περιοχές.»

4. Κατά την αιτιολογική σκέψη 30 της οδηγίας 2009/28:

«Κατά τον υπολογισμό της συμβολής της υδροηλεκτρικής ενέργειας και της αιολικής ενέργειας για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, θα πρέπει να μετριάστουν οι επιδράσεις των διαφορών κλίματος με τη χρήση ενός κανόνα εξομάλυνσης. Εκτός αυτού, η ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται με συστήματα αποθήκευσης μέσω άντλησης νερού που έχει προηγουμένως αντληθεί στον άνω ταμιευτήρα δεν θα πρέπει να θεωρείται ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές.»

5. Κατά το άρθρο 2 της οδηγίας 2009/28:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας ισχύουν οι ορισμοί της οδηγίας 2003/54/EK»³, και νοείται ως «α) “ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές”: η ενέργεια από ανανεώσιμες μη ορυκτές πηγές ήτοι αιολική, ηλιακή, αεροθερμική, γεωθερμική, υδροθερμική και ενέργεια των ωκεανών, υδροηλεκτρική, από βιομάζα, από τα εκλυόμενα στους χώρους υγειονομικής ταφής αέρια, από τα αέρια που παράγονται σε μονάδες επεξεργασίας λυμάτων και από τα βιοαέρια.»

6. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2009/28:

«Κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, το οποίο υπολογίζεται σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 11, στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας το 2020 να αντιστοιχεί τουλάχιστον στον εθνικό συνολικό στόχο του όσον αφορά το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές κατά το εν λόγω έτος, όπως αυτό προβλέπεται [στο παράρτημα] I [...].»

7. Το άρθρο 5 της οδηγίας 2009/28 ορίζει τα εξής:

«1. Η ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε κάθε κράτος μέλος υπολογίζεται ως το άθροισμα:

α) της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες ενεργειακές πηγές:
[...]

3 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/EK (ΕΕ 2003, L 176, σ. 37).

3. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, στοιχείο α), η ακαθάριστη τελική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες ενεργειακές πηγές υπολογίζεται ως η ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται σε ένα κράτος μέλος από ανανεώσιμες ενεργειακές πηγές, εξαιρουμένης της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται με συστήματα αποθήκευσης μέσω άντλησης από νερό που έχει προηγουμένως αντληθεί στον άνω ταμιευτήρα.

[...]

Η ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από υδροηλεκτρική και αιολική ενέργεια λαμβάνεται υπόψη σύμφωνα με τους κανόνες τυποποίησης του παραρτήματος II.

[...]

7. Η μεθοδολογία και οι ορισμοί που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του μεριδίου της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1099/2008⁴ [...].

2. Η οδηγία 2003/54

8. Η οδηγία 2003/54 καταργήθηκε με την οδηγία 2009/72/ΕΚ⁵, της οποίας το άρθρο 48 προβλέπει ότι η εν λόγω κατάργηση ισχύει από τις 3 Μαρτίου 2011, καθώς και ότι οι παραπομπές στην καταργηθείσα οδηγία νοούνται ως παραπομπές στην οδηγία 2009/72.

9. Το άρθρο 2, σημείο 30, της οδηγίας 2009/72 ορίζει τις «ανανεώσιμες πηγές ενέργειας» όπως και το άρθρο 2, σημείο 30, της οδηγίας 2003/54, ήτοι ως: «οι ανανεώσιμες μη ορυκτές πηγές ενέργειας (αιολική, ηλιακή, γεωθερμική, από τα κύματα, παλιρροϊκή, υδροηλεκτρική, από βιομάζα, από τα εκλυόμενα στους χώρους υγειονομικής ταφής αέρια, από τα αέρια που παράγονται σε μονάδες επεξεργασίας λυμάτων και από τα βιοαέρια)».

3. Ο κανονισμός 1099/2008

10. Στην ενότητα 5 του παραρτήματος Β του κανονισμού 1099/2008 η «υδροηλεκτρική ενέργεια» ορίζεται ως «[η] δυναμική και κινητική ενέργεια του νερού που μετατρέπεται σε ηλεκτρισμό στους σταθμούς υδροηλεκτρικής ενέργειας», περιλαμβανομένης της ενέργειας που παράγεται στα αντλιοστάσια.

4 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, για τις στατιστικές ενέργειας (ΕΕ 2008, L 304, σ. 1).

5 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/ΕΚ (ΕΕ 2009, L 211, σ. 55).

B. Το εθνικό δίκαιο

1. Ustawa prawo energetyczne (νόμος περί ενέργειας)⁶

11. Ως ίσχυε στις 6 Νοεμβρίου 2013, το άρθρο 3 του ως άνω νόμου προέβλεπε τα εξής:

«Οι χρησιμοποιούμενοι στον νόμο όροι έχουν την ακόλουθη έννοια: [...] 20) “ανανεώσιμη πηγή ενέργειας”: πηγή ως προς την οποία χρησιμοποιείται κατά τη διαδικασία επεξεργασίας η ακόλουθη ενέργεια: αιολική ενέργεια, ηλιακή ακτινοβολία, αεροθερμική, γεωθερμική ή υδροθερμική ενέργεια, ενέργεια από κύματα, θαλάσσια ρεύματα και παλίρροιες, από τη διαφορετική στάθμη ποταμών, καθώς και ενέργεια από βιομάζα, βιοαέρια εκλυόμενα στους χώρους υγειονομικής ταφής, καθώς και βιοαέρια που δημιουργούνται κατά τις διαδικασίες απορρίψεως ή καθαρισμού λυμάτων ή από αποσύνθεση απορριφθέντων φυτικών και ζωικών υπολειμμάτων. [...]».

12. Το άρθρο 3, σημείο 20, του ως άνω νόμου, ως ίσχυε από τις 4 Μαΐου 2015, ορίζει την «ανανεώσιμη πηγή ενέργειας» διά παραπομπής στον νόμο περί ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

2. Ustawa o odnawialnych źródłach energii (νόμος περί ανανεώσιμων πηγών ενέργειας)⁷

13. Το άρθρο 2 του ως άνω νόμου ορίζει τα εξής:

«[...]»

12) “υδροηλεκτρική ενέργεια”: ενέργεια συνεπεία της διαφορετικής στάθμης εσωτερικών επιφανειακών υδάτων, με εξαίρεση την ενέργεια από άντληση εντός συστημάτων αποθηκεύσεως μέσω αντλήσεως και υδραντλητικών σταθμών·

[...]»

18) “μικρή εγκατάσταση”: εγκατάσταση ανανεώσιμης πηγής ενέργειας με συνολική δυνατότητα παραγωγής ρεύματος μεγαλύτερης των 40 kW και όχι μεγαλύτερης των 200 kW, συνδεδεμένη με δίκτυο ονομαστικής τάσεως μικρότερης των 110 kV ή επιτεύξιμη συνδυασμένης θερμοαντικτικής ικανότητας μεγαλύτερης των 120 kW αλλά όχι των 600 kW·

[...]»

22) “ανανεώσιμη πηγή ενέργειας”: ανανεώσιμες, μη ορυκτές πηγές ενέργειας, που περιλαμβάνουν αιολική ενέργεια, ενέργεια από ηλιακή ακτινοβολία, αεροθερμική, γεωθερμική, υδροθερμική ενέργεια, υδροηλεκτρική ενέργεια, ενέργεια από κύματα, θαλάσσια ρεύματα και παλίρροιες, καθώς και ενέργεια από βιομάζα, βιοαέρια, βιοαέρια γεωργικής προελεύσεως και ρευστά βιοκαύσιμα.

[...]»

6 — Νόμος της 10ης Απριλίου 1997 για το δικαίωμα ενέργειας (*Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας της Πολωνίας του 2012*, θέση 1059, κωδικοποιημένο κείμενο, όπως τροποποιήθηκε *Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας της Πολωνίας του 2015*, θέση 478).

7 — Νόμος της 20ής Φεβρουαρίου 2015, περί των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (*Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας της Πολωνίας του 2015*, θέση 478), σε ισχύ από τις 4 Μαΐου 2015.

14. Το άρθρο 7 ορίζει:

«Εμπορική δραστηριότητα στον τομέα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σε μικρές εγκαταστάσεις [...] είναι μια νομοθετικώς κατοχυρωμένη δραστηριότητα κατά την έννοια του κώδικα περί ασκήσεως βιοτεχνικών, εμπορικών και βιομηχανικών επαγγελμάτων και απαιτεί καταχώριση στο μητρώο των παραγωγών που ασκούν εμπορική δραστηριότητα στον τομέα μικρών εγκαταστάσεων [...]»).

3. Ustawa prawo wodne (νόμος περί υδάτων)⁸

15. Το άρθρο 5, παράγραφος 3, του νόμου περί υδάτων ορίζει τα εξής:

«Οι εσωτερικές υδάτινες επιφάνειες υποδιαιρούνται σε:

1) ρέουσες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται:

- a) φυσικά υδατορρέυματα, αυλάκια και πηγές, στις οποίες έχουν την αφετηρία τους υδατορρέυματα·
- b) λίμνες και άλλες φυσικές δεξαμενές με σταθερή ή περιοδική εισροή ή εκροή υδάτινων επιφανειών·
- c) τεχνητές δεξαμενές σε ρέοντα ύδατα·

2) στάσιμες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται ύδατα λιμνών και άλλων φυσικών δεξαμενών που δεν συνδέονται άμεσα με φυσικό τρόπο με ρέουσες υδάτινες επιφάνειες.

[...]»

II – Τα πραγματικά περιστατικά

16. Η J.D. είναι επιχείρηση στην οποία ανατέθηκε σύμβαση παραχώρησης για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές από τις 20 Νοεμβρίου 2004 έως τις 20 Νοεμβρίου 2014. Η παραχώρηση αφορούσε, συγκεκριμένα, δύο σταθμούς παραγωγής βιοαερίου και έναν μικρό υδροηλεκτρικό σταθμό (0,160 MW) ευρισκόμενο στον τόπο απορρίψεως λυμάτων άλλης μονάδας (της PKN Orlen SA), η οποία δεν έχει ως αντικείμενο την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

17. Όταν ζητήθηκε η παράταση της παραχώρησης, το αίτημα που αφορούσε τον υδροηλεκτρικό σταθμό απορρίφθηκε με απόφαση του προέδρου της πολωνικής ρυθμιστικής αρχής ενέργειας (στο εξής: ΡΑΕ), της 6ης Νοεμβρίου 2013, με την αιτιολογία ότι «ως σταθμοί παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές μπορούν να αναγνωρίζονται μόνον υδροηλεκτρικοί σταθμοί, οι οποίοι χρησιμοποιούν ενέργεια παραγόμενη από κύματα, θαλάσσια ρεύματα και παλίρροιας, καθώς και από τη διαφορά στάθμης ποταμών»⁹.

18. Την απόφαση του προέδρου της ΡΑΕ επιβεβαίωσε με την απόφαση που εξέδωσε στις 5 Νοεμβρίου 2014 το Sąd Okręgowy w Warszawie (πρωτοδικείο της Βαρσοβίας, Πολωνία), το οποίο παρέπεμψε στον ορισμό των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας του άρθρου 3, σημείο 20, του νόμου περί ενέργειας, ως ίσχυε κατά την ημερομηνία εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως.

8 — Νόμος της 18ης Ιουλίου 2001 (*Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας της Πολωνίας του 2015*, θέση 469).

9 — Διάταξη περί παραπομπής, τμήμα I, σημείο 2.

19. Η J.D. άσκησε έφεση ενώπιον του Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείου της Βαρσοβίας, Πολωνία) κατά της αποφάσεως του πρωτοδικείου. Προς στήριξη του αιτήματός της, προέβαλε ότι το άρθρο 3, σημείο 20, του νόμου περί ενέργειας δεν συνάδει με την οδηγία 2009/28.

20. Στο πλαίσιο αυτό, το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο της Βαρσοβίας) υποβάλλει το προδικαστικό ερώτημα.

III – Προδικαστικό ερώτημα

21. Το προδικαστικό ερώτημα, το οποίο υποβλήθηκε στις 4 Ιανουαρίου 2016, έχει ως εξής:

«Πρέπει ο χαρακτηρισμός της υδροηλεκτρικής ενέργειας ως ανανεώσιμης πηγής ενέργειας, όπως προκύπτει από το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2009/28[...], σε συνδυασμό με το άρθρο 5, παράγραφος 3, και με την αιτιολογική σκέψη 30 της οδηγίας αυτής, να γίνει δεκτό ότι αφορά αποκλειστικώς την ενέργεια που παράγεται από υδροηλεκτρικούς σταθμούς με την εκμετάλλευση της διαφοράς της στάθμης των εσωτερικών υδάτινων επιφανειών, περιλαμβανομένων των υδάτων ποταμών, ή αφορά και την ενέργεια που παράγεται από υδροηλεκτρικό σταθμό (που δεν αποτελεί σταθμό αποθηκείσεως μέσω αντλήσεως νερού ούτε υδραντλητικό σταθμό) ο οποίος βρίσκεται στον τόπο απορρίψεως των λυμάτων άλλης μονάδας παραγωγής;»

IV – Διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου και θέσεις των διαδίκων

22. Παρέστησαν και κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις η J.D., η Πολωνική και η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή. Βάσει του άρθρου 76, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, το Δικαστήριο αποφάσισε να μη διεξαχθεί επ' ακροατηρίου συζήτηση.

23. Η J.D. διατείνεται ότι, κατά την οδηγία 2009/28, η μόνη παραγόμενη σε υδροηλεκτρικούς σταθμούς ενέργεια η οποία δεν θεωρείται ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές είναι η ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται με συστήματα αποθηκείσεως μέσω αντλήσεως νερού. Κατ' αυτήν, η οδηγία 2009/28 επιτρέπει να χαρακτηριστεί ως ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές η ενέργεια που παράγεται μέσω της αξιοποίησεως των απορριφθέντων στα ανάντη χρησιμοποιημένων υδάτων τρίτου.

24. Η Πολωνική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι έννοιες «ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές» (άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2009/28) και «ανανεώσιμες πηγές ενέργειας» (άρθρο 2, σημείο 30, της οδηγίας 2009/72) παραπέμπουν στις μη ορυκτές πηγές ενέργειας, οι οποίες διακρίνονται για τη φυσική ανανέωσή τους, χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση, εντός σχετικά σύντομου χρονικού διαστήματος, ή για τη μη εξάντλησή τους, και των οποίων η χρήση συμβάλλει στην επίτευξη των περιβαλλοντικών οφελών που καθορίζονται στην οδηγία 2009/28.

25. Ως εκ τούτου, κατά την Πολωνική Κυβέρνηση, η έννοια της «υδροηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές» αφορά την ενέργεια που παράγεται από τη φυσική πτώση εσωτερικών επιφανειακών υδάτων, περιλαμβανομένης αυτής των ποτάμιων υδάτων.

26. Επιπλέον, η Πολωνική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η οδηγία 2009/28 δεν αναγνωρίζει τον χαρακτήρα ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην ενέργεια που παράγεται με συστήματα αποθηκείσεως μέσω αντλήσεως νερού. Εξ αυτού συνάγει ότι η δραστηριότητα των υδροηλεκτρικών σταθμών οι οποίοι, καίτοι δεν συνιστούν συστήματα αποθηκείσεως μέσω αντλήσεως νερού, χρησιμοποιούν το αντληθέν από άλλα συστήματα νερό στον άνω ταμιευτήρα, δεν βασίζεται στη χρήση ανανεώσιμων πηγών οι οποίες υπάρχουν σε φυσική μορφή στο περιβάλλον.

27. Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, η ενέργεια που παράγεται από την αξιοποίηση της πτώσεως των υδάτων λόγω της βαρύτητας σε τεχνητές δομές πρέπει να εμπίπτει στην έννοια της «ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές», υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω δομές κατασκευάστηκαν για σκοπούς που δεν έχουν οικονομική σχέση με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

28. Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, στην αιτιολογική σκέψη 30 της οδηγίας 2009/28 εξετάζονται δύο περιπτώσεις: α) η υδροηλεκτρική ενέργεια προϊόν της αξιοποίησης της τεχνητής πτώσεως υδάτων, η οποία δημιουργήθηκε ακριβώς για τον σκοπό αυτό· και β) η ενέργεια που παράγεται από τεχνητή πτώση από δομές κατασκευασμένες για σκοπούς διαφορετικούς από την παραγωγή ενέργειας. Στην πρώτη περίπτωση δεν μπορεί να γίνεται λόγος για «ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές» καθόσον, επειδή η άντληση προϋποθέτει άλλη ενέργεια για την ενεργοποίησή της, το συνολικό ισοζύγιο της χρησιμοποιηθείσας ενέργειας θα είναι σχεδόν μηδενικό, αναιρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο το περιβαλλοντικό όφελος. Αντιθέτως, στη δεύτερη περίπτωση, γίνεται χρήση ήδη υφιστάμενων δομών και υποδομών, γεγονός το οποίο θα βελτιστοποιήσει το περιβαλλοντικό όφελος και τις οικονομικές επενδύσεις.

29. Επιπλέον, κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, καθόσον η οδηγία 2009/28 εξαιρεί ρητώς από την έννοια της «ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμη υδροηλεκτρική ενέργεια» μόνο την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται μέσω αντλήσεως νερού, η εξαίρεση δεν περιλαμβάνει τις περιπτώσεις στις οποίες η ηλεκτρική ενέργεια παράγεται μέσω (επίσης) τεχνητών δομών απορρίψεως χρησιμοποιημένων υδάτων, οι οποίες κατασκευάστηκαν εντούτοις για οικονομικούς σκοπούς διαφορετικούς από την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

30. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, εφόσον δεν υπάρχει ορισμός της έννοιας της υδροηλεκτρικής ενέργειας στην οδηγία 2009/28, πρέπει να χρησιμοποιηθεί ο ορισμός της υδροηλεκτρικής ενέργειας του σημείου 5.1.1 του παραρτήματος Β του κανονισμού 1099/2008, στον οποίο παραπέμπει το άρθρο 5, παράγραφος 7, της οδηγίας 2009/28.

31. Επικαλούμενη τον εν λόγω ορισμό και τη μέθοδο υπολογισμού της ακαθάριστης τελικής καταναλώσεως από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (άρθρο 5, παράγραφος 3, της ως άνω οδηγίας), η Επιτροπή προσθέτει ότι, για τον νομοθέτη της Ένωσης, η «ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές» είναι η παραγόμενη σε υδροηλεκτρικό σταθμό από τη μετατροπή της δυναμικής ή κινητικής ενέργειας του νερού, εκτός της παραγόμενης με συστήματα αποθηκείσεως μέσω αντλήσεως από νερό που έχει προηγουμένως αντληθεί στον άνω ταμιευτήρα. Τέλος, η Επιτροπή επισημαίνει ότι ο νομοθέτης δεν διέκρινε μεταξύ των χρησιμοποιούμενων τύπων υδάτων και της προελεύσεώς τους από φυσικά ή τεχνητά υδατορεύματα.

V – Εκτίμηση

32. Αντικείμενο της υπό κρίση προδικαστικής παραπομπής δεν είναι να διευκρινισθεί, *in abstracto*, ποιες είναι οι «ανανεώσιμες πηγές» ούτε υπό ποιες προϋποθέσεις θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι η υδροηλεκτρική ενέργεια παράγεται από τον συγκεκριμένο τύπο πηγών. Το ερώτημα που υπέβαλε το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο της Βαρσοβίας) είναι πολύ πιο συγκεκριμένο, καθόσον το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί εάν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές», *κατά την έννοια της οδηγίας 2009/28*, ένας πολύ συγκεκριμένος τύπος υδροηλεκτρικής ενέργειας: η παραγόμενη σε μικρό υδροηλεκτρικό σταθμό ενέργεια με την αξιοποίηση των υδάτων που απέρριψε άλλη μονάδα, η οποία τα χρησιμοποίησε προηγουμένως για ίδιους σκοπούς, μη συναφείς προς την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

33. Θέλησα να τονίσω τη μνεία στην οδηγία 2009/28, δεδομένου ότι είναι εύκολο να παρασυρθεί κανείς και να εξετάσει τις γενικές μη νομικές έννοιες παραβλέποντας ότι η συζήτηση στην οποία μπορούν να εμπλακούν τα δικαστήρια, περιλαμβανομένου του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι αυτή που αφορά τις νομικές κατηγορίες των πηγών ανανεώσιμης ενέργειας.

34. Εκτιμώ, επομένως, ότι δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί εν προκειμένω μια *προκατασκευασμένη* έννοια των «πηγών ανανεώσιμης ενέργειας», νοουμένων ως τέτοιων, κατά την Πολωνική Κυβέρνηση¹⁰, εκείνων που ανανεώνονται με φυσικό τρόπο, χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση. Με αφετηρία τη συγκεκριμένη *παραδοχή* καθίσταται αναπόφευκτα προβληματικός ο χαρακτηρισμός ως «ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές», για παράδειγμα, της ενέργειας που παράγεται από την αξιοποίηση των τεχνητών υδατορρευμάτων.

35. Αντιθέτως, σημαντική είναι μόνον η έννοια που προβλέπεται στην οδηγία 2009/28, η οποία οριοθετεί, για την εφαρμογή της, την «ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές» ως εξής: «η ενέργεια από ανανεώσιμες μη ορυκτές πηγές» (άρθρο 2, στοιχείο α')¹¹. Στον κανόνα δεν ορίζεται η έννοια των «ανανεώσιμων μη ορυκτών πηγών», αλλά απαριθμούνται επακριβώς οι εν λόγω πηγές ως εξής: «αιολική, ηλιακή, αεροθερμική, γεωθερμική, υδροθερμική και ενέργεια των ωκεανών, υδροηλεκτρική, από βιομάζα, από τα εκλυόμενα στους χώρους υγειονομικής ταφής αέρια, από τα αέρια που παράγονται σε μονάδες επεξεργασίας λυμάτων και από τα βιοαέρια». Εν ολίγοις, κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2009/28, όταν γίνεται λόγος για «ανανεώσιμες μη ορυκτές πηγές», πρόκειται για τις απαριθμούμενες εν συνέχεια πηγές, όπως συνάγεται από τη χρήση του «ήτοι»¹².

36. Ως εκ τούτου, όποιες και αν είναι σε άλλους γνωστικούς τομείς οι ενέργειες από ανανεώσιμες πηγές και ανεξάρτητα από το κατά πόσον είναι ορθή, στους εν λόγω άλλους τομείς, η ταύτιση αυτών με τις ενέργειες από «ανανεώσιμες μη ορυκτές πηγές», είναι αναμφισβήτητο ότι, από νομική άποψη –και συγκεκριμένα, κατά την οδηγία 2009/28– η υδροηλεκτρική ενέργεια συγκαταλέγεται μεταξύ αυτών. Βάσει του κανονισμού 1099/2008¹³, ο συγκεκριμένος τύπος ενέργειας ορίζεται, από στατιστική άποψη, ως «[η] δυναμική και κινητική ενέργεια του νερού που μετατρέπεται σε ηλεκτρισμό στους σταθμούς υδροηλεκτρικής ενέργειας», περιλαμβανομένης εκείνης που παράγεται στα αντλιοστάσια.

37. Με βάση τα προεκτεθέντα, καταρχήν, κάθε «υδροηλεκτρική ενέργεια» πρέπει να χαρακτηρίζεται, για *τους σκοπούς της οδηγίας 2009/28*, ως «ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές», ανεξάρτητα από το κατά πόσον παράγεται από την πτώση υδάτων σε τεχνητά υδατορρεύματα ή από την αξιοποίηση των υδάτων που ρέουν σε φυσικές κοίτες¹⁴. Ως εκ τούτου, εθνική ρύθμιση η οποία αφορά τη διάκριση μεταξύ του *φυσικού* ή *τεχνητού χαρακτήρα* της κοίτης των υδάτων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ως κριτήριο για τη συμπερίληψη αυτής στον κατάλογο των ενεργειών από ανανεώσιμες πηγές, δεν συνάδει με την οδηγία 2009/28.

38. Η μόνη εξαίρεση στον ως άνω κανόνα είναι η ρητώς προβλεπόμενη στην οδηγία 2009/28, στην αιτιολογική σκέψη 30 της οποίας επισημαίνεται ότι «η ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται με συστήματα αποθήκευσης μέσω άντλησης νερού που έχει προηγουμένως αντληθεί στον άνω ταμειωτήρα δεν θα πρέπει να θεωρείται ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές». Σε συμφωνία με τη διευκρίνιση αυτή, το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 2009/28 ορίζει ότι η ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται υπ' αυτές τις συνθήκες δεν λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό της ακαθάριστης τελικής καταναλώσεως από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

10 — Σημείο 13 του υπομνήματος των παρατηρήσεων της Πολωνικής Κυβερνήσεως.

11 — Όμοια είναι η διατύπωση του άρθρου 2, σημείο 30, της οδηγίας 2009/72 και του άρθρου 2, σημείο 30, της οδηγίας 2003/54.

12 — «À savoir», στη γαλλική εκδοχή· «namely», στην αγγλική· «das heißt», στη γερμανική· «vale a dire», στην ιταλική· «nomeadamente», στην πορτογαλική.

13 — Ενότητα 5 του παραρτήματος Β.

14 — Η υδροηλεκτρική ενέργεια μπορεί να παραχθεί είτε από σταθμούς ρεόντων υδάτων (που συλλέγουν μέρος της ροής ποταμού ή αρδευτικής τάφρου, τη στροβιλίζουν και απορρίπτουν το νερό στο χαμηλότερο υδατόρρευμα) είτε από σταθμούς στη βάση του φράγματος, δηλαδή, σταθμούς κατασκευασμένους για τη ρύθμιση της ροής μέσω (τεχνητού) φράγματος από το οποίο η πτώση των υδάτων αξιοποιείται για τη θέση των στροβίλων σε κίνηση.

39. Βάσει των πληροφοριών που διαβίβασε το αιτούν δικαστήριο¹⁵, ο επίμαχος μικρός υδροηλεκτρικός σταθμός «δεν συγκαταλέγεται στους σταθμούς αποθηκείσεως μέσω αντλήσεως νερού ούτε στους υδραντλητικούς σταθμούς»¹⁶. Εφόσον αυτό αληθεύει (όπως απόκειται τελικώς στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει), ο σταθμός δεν εμπίπτει στην περίπτωση που μνημονεύεται τόσο στην αιτιολογική σκέψη 30 όσο και στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 2009/28, με αποτέλεσμα η υδροηλεκτρική ενέργεια που παράγεται σε αυτόν να ανταποκρίνεται στον χαρακτηρισμό της ενέργειας «από ανανεώσιμες πηγές».

40. Η εξαίρεση που προβλέπεται στην οδηγία 2009/28 όσον αφορά τους σταθμούς αντλήσεως είναι απόρροια αποφάσεως του νομοθέτη ο οποίος, καίτοι αναγνωρίζει σε άλλον κανόνα¹⁷ (αναμφισβήτητα για στατιστικούς σκοπούς) ότι το εν λόγω σύστημα αξιοποίησης των υδάτων παράγει «υδροηλεκτρική ενέργεια», επέλεξε να μην θεωρήσει ότι πρόκειται για ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές. Ανεξαρτήτως των λόγων της εν λόγω επιλογής στον τομέα της ενεργειακής πολιτικής¹⁸, η προβλεπόμενη στην οδηγία 2009/28 εξαίρεση, σχετικά με τους σταθμούς αντλήσεως, δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολιών. Επαναλαμβάνω, εντούτοις, ότι αυτή δεν είναι η περίπτωση του υδροηλεκτρικού σταθμού τον οποίο αφορά η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

41. Βάσει των πληροφοριών που περιλαμβάνονται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, ο επίμαχος υδροηλεκτρικός σταθμός αξιοποιεί τα χρησιμοποιημένα ύδατα που απορρίπτει τρίτος, ξένος προς τη δραστηριότητα του υδροηλεκτρικού σταθμού, ο οποίος δεν έχει καμία σχέση με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Ως εκ τούτου, δεν πρόκειται για σταθμό αντλήσεως (υπό την προεκτεθείσα έννοια), αλλά για σταθμό ο οποίος χρησιμοποιεί, για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ύδατα τα οποία θα έρρεαν διαφορετικά χωρίς επακόλουθη οικονομική ή περιβαλλοντική αξιοποίηση.

42. Επομένως, ο επίμαχος σταθμός αξιοποιεί χρησιμοποιημένα ύδατα τα οποία δεν θα είχαν άλλο προορισμό πέραν της απορρίψεώς τους, με αποτέλεσμα η πρόσθετη χρήση τους για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας να είναι επωφελής από περιβαλλοντική άποψη. Επιπλέον, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι με τη διαδικασία αυτή η παραγωγή «καθαρής» ηλεκτρικής ενέργειας αντισταθμίζει τρόπον τινά την ενδεχόμενη βλάβη που μπορεί να προκληθεί στο περιβάλλον είτε λόγω του τρόπου με τον οποίο αποκτήθηκε εξαρχής το νερό είτε λόγω της κατασκευής της τεχνητής κοίτης στην οποία διοχετεύεται.

43. Εάν, επιπλέον, όπως επισημαίνει η Επιτροπή¹⁹, τα ύδατα που χρησιμοποιεί ο υδροηλεκτρικός σταθμός προέρχονται από μονάδα επεξεργασίας λυμάτων, η ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται κατ' αυτόν τον τρόπο συμπληρώνει έναν «ενάρετο» κύκλο περιβαλλοντικής αποκαταστάσεως: η δραστηριότητα της εν λόγω επιχειρήσεως όχι μόνον απολυμαίνει τα λύματα, αλλά δημιουργεί επίσης ένα υδάτινο πλεόνασμα το οποίο επιτρέπει με τη σειρά του την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας χωρίς να απαιτείται η χρήση άλλων πηγών που εκπέμπουν αέρια θερμοκηπίου.

15 — Διάταξη περί παραπομπής, ενότητα III, σημείο 1. Ο σταθμός ευρίσκεται στην πορεία της τεχνητής διαθέσεως χρησιμοποιημένων υδάτων, τα οποία επεξεργάστηκε τρίτος για βιομηχανικούς σκοπούς μη συναφείς προς τους υδροηλεκτρικούς.

16 — Ο σταθμός αντλήσεως νερού λειτουργεί με δύο φράγματα, ευρισκόμενα σε διαφορετικό ύψος. Τα ύδατα που περιέχονται στο χαμηλότερο φράγμα αντλούνται προς το υψηλότερο φράγμα κατά τις ώρες χαμηλότερης ζήτησεως ηλεκτρικής ενέργειας, στροβιλίζονται και παράγουν «εφεδρική» ηλεκτρική ενέργεια κατά τις ώρες υψηλότερης καταναλώσεως.

17 — Παράρτημα Β, ενότητα 5, του κανονισμού 1099/28.

18 — Η άντληση νερού προς φράγμα ευρισκόμενο σε υψηλότερο σημείο, από το οποίο η επακόλουθη πτώση του νερού θα χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή νέας ηλεκτρικής ενέργειας, απαιτεί προφανώς τη χρήση ενέργειας για τη θέση σε κίνηση των στροβίλων που κατευθύνουν το νερό από τη λίμνη προς το φράγμα, δηλαδή από το χαμηλότερο προς το υψηλότερο σημείο. Ενδεχομένως θεωρήθηκε ότι το περιβαλλοντικό όφελος από τη συγκεκριμένη διαδικασία δεν είναι τόσο σημαντικό, ώστε αυτή να υπαχθεί στη μεταχείριση που επιφυλάσσει η νομοθεσία της Ένωσης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Σε κάθε περίπτωση, η συμβολή των υδροηλεκτρικών σταθμών αποθηκείσεως μέσω αντλήσεως υδάτων στο ενεργειακό σύστημα στο σύνολό του είναι αναμφισβήτητη: με τη μεταφορά του νερού κατά τη διάρκεια της νύχτας (ή σε ώρες χαμηλότερης καταναλώσεως) στη δεξαμενή που ευρίσκεται σε υψηλότερο σημείο, με τη συνακόλουθη χρησιμοποίηση ηλεκτρικής ενέργειας, αφενός, αποφεύγεται η υπερφόρτωση του δικτύου σε συνθήκες πλεονασματικής παραγωγής και, αφετέρου, δημιουργείται ένα «απόθεμα» (αποθήκευση υδάτων) για τη διοχέτευση ηλεκτρικής ενέργειας στο σύστημα κατά τις ώρες μεγαλύτερης ζήτησεως, ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες. Επομένως, πρόκειται για τεχνολογία η οποία, αφενός, αξιοποιεί έναν φυσικό πόρο (το νερό) και, αφετέρου, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την υποστήριξη άλλων ανανεώσιμων πηγών μη διαρκούς χαρακτήρα (αιολική, ηλιακή), όταν απαιτείται η ενεργοποίησή τους.

19 — Σημείο 27 των γραπτών παρατηρήσεων της Επιτροπής.

44. Εν τέλει, λαμβανομένου υπόψη του γράμματος του άρθρου 2, στοιχείο α', και του άρθρου 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 2009/28, καθώς και των σκοπών της εν λόγω οδηγίας, εκτιμώ ότι πρέπει να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο η απάντηση ότι η έννοια της υδροηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας περιλαμβάνει την ενέργεια που παράγεται σε υδροηλεκτρικούς σταθμούς οι οποίοι αξιοποιούν τα λύματα που απορρίπτει τρίτος, ξένος προς τη δραστηριότητα του σταθμού, ο οποίος δεν έχει καμία σχέση με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

VI – Πρόταση

45. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο Βαρσοβίας, Πολωνία) την ακόλουθη απάντηση:

«Ο όρος “υδροηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας”, κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', σε συνδυασμό με το άρθρο 5, παράγραφος 3, και την αιτιολογική σκέψη 30 της οδηγίας 2009/28/EK, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/EK και 2003/30/EK, έχει την έννοια ότι περιλαμβάνει την ενέργεια που παράγεται σε υδροηλεκτρικούς σταθμούς που αξιοποιούν τα λύματα που απορρίπτει τρίτος, ξένος προς τη δραστηριότητα του σταθμού, ο οποίος δεν έχει καμία σχέση με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.»